

ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ
ΣΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

**Συμπληρωματικό Υλικό
Μελέτης
Ενότητα 2. Σχεδιασμός
Μάθησης**

**Συγκρουσιακά ζητήματα και η οπτική του
φύλου στη διδασκαλία της ιστορίας**

ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

Ιστορία

ΒΑΘΜΙΔΑ

Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

«Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα Προγράμματα Σπουδών και το εκπαιδευτικό υλικό Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης»
με κωδικό ΟΠΣ (MIS) 5035542, στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
«Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση
2014-2020»

Ενότητα 2 : Σχεδιασμός Μάθησης

Συγκρουσιακά ζητήματα και η οπτική του φύλου στη διδασκαλία της ιστορίας

Συμπληρωματικό Υλικό μελέτης

Η σύνοδος του Συμβουλίου της Ευρώπης στην ΟΔΗΓΙΑ 1880 για το μάθημα της ιστορίας (2009)¹, στο άρθρο 16, ανέφερε χαρακτηριστικά:

16. Η Σύνοδος αποδέχεται ότι, στις νεότερες αναθεωρήσεις Αναλυτικών Προγραμμάτων, έχει αναγνωριστεί η ανάγκη για την εξισορρόπηση της προσέγγισης των συγκρουσιακών, ευαίσθητων και τραγικών γεγονότων με περισσότερο θετικά (με αίσια κατάληξη) και περιεκτικά ζητήματα, τα οποία δεν αφορούν κατ' αποκλειστικότητα την πολιτική σφαίρα και εκτείνονται πέρα από εθνικά σύνορα. Η τάση προς την συμπερίληψη πολιτισμικών, φιλοσοφικών και οικονομικών στοιχείων, καθώς και του ρόλου των γυναικών και των μειονοτήτων, είναι καλοδεχούμενη και πρέπει να ενθαρρυνθεί.

1. α. Κατά το μέρος της ανάγκης για συμπερίληψη του ρόλου των γυναικών στα Αναλυτικά προγράμματα, επισημαίνεται ότι, υπό τις σημερινές συνθήκες, η διδασκαλία του μαθήματος της Ιστορίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση συμβάλλει στη διαίωνιση και νομιμοποίηση ενός άνισου καθεστώτος, που θέτει τις γυναίκες σε δευτερεύοντα ρόλο στην κοινωνία λόγω της υποβάθμισης της πολιτικής και οικονομικής συμβολής τους στην κοινωνία. Η διάσταση του φύλου στην ιστορία είναι κάτι αμυδρά γνωστό, τόσο για τις/τους εκπαιδευτικούς όσο και για τους/τις μαθητές/τριες. Η βάση της ιστορικής τους γνώσης και των αναλυτικών τους δεξιοτήτων δεν βασίζεται στην πολυπρισματικότητα, αλλά μάλλον σε μια μονολιθική κατανόηση του κόσμου, όπου η θέση και ο ρόλος των γυναικών στην κοινωνία βρίσκονται πάντα στους παραδοσιακούς και οικογενειακούς τομείς της ζωής. Φυσικά, οι πρακτικές αυτές έχουν σημαντικές επιπτώσεις στη στάση των μαθητών/τριών (Birey, Χρήστου, Λουκαΐδης & Pasha, 2015: 5).

Σε μία γενική προσέγγιση, οι παράγοντες που έχουν οδηγήσει στο εν λόγω αποτέλεσμα θα μπορούσε να συνοψιστούν στα ακόλουθα (Hamer, 2015: 55,56): α. Υπάρχουν ενδοατομικές διαφορές ανάμεσα στους μαθητές και τις μαθήτριες σε ό,τι αφορά τα ενδιαφέροντα και την ανταπόκριση στα ποικίλη

¹ Κείμενο εγκεκριμένο από την Σύνοδο της 26ης Ιουνίου 2009 (26η Συνεδρία) (Doc. 11919), αναφορά της Επιτροπής Πολιτισμού, Επιστήμης και Εκπαίδευσης. Ανταποκρίτης: Mrs Keaveney.

φύσεως θέματα ιστορικού ενδιαφέροντος, β. Για μεγάλο χρονικό διάστημα ο ρόλος που διαδραμάτισαν οι γυναίκες στην ιστορική εξέλιξη ήταν απών από τη διδασκαλία του μαθήματος, τα προγράμματα και τα σχολικά εγχειρίδια, γ. Οι γυναίκες έκαναν την εμφάνισή τους σε όλο το φάσμα της διδασκαλίας της ιστορίας με ρητορικό, συμβολικό ή στερεοτυπικό τρόπο και δ. Το πλήθος των πηγών που αναφέρονται στις γυναίκες και αξιοποιούνται στην ιστοριογραφία και τη διδακτικομαθησιακή διαδικασία είναι περιορισμένο/ ή και ελλιπές.

Όπως πολλές φορές έχει επισημανθεί για την Ιστορία, «το μεγαλύτερο μέρος της έχει γραφτεί από άνδρες» για άνδρες και σε σχέση με άνδρες. Επί πολλές δεκαετίες κυριάρχησε στην ιστοριογραφία και στο ιστορικό διδακτικό παράδειγμα το ιστορικό, πολιτικό ή πολεμικό γεγονός. Η παρουσία των γυναικών στο πλαίσιο του μαθήματος θα πρέπει να αποδεσμευθεί από τους παραδοσιακούς και παθητικούς ρόλους οι οποίοι της επιφυλάσσονταν μέχρι σήμερα (π.χ. «γυναϊκόπαιδα») και να παρουσιάζεται η ισότιμη συνεισφορά και των δύο φύλων σε όλες τις ιστορικές εποχές και περιόδους (ΙΕΠ, 2018: 15).

Σύμφωνα με την Ruth Tudor (2000) η συζήτηση επί του θέματος της ένταξης της οπτικής του φύλου στη διδασκαλία της Ιστορίας όπως αποτυπώνεται στα προγράμματα σπουδών των ευρωπαϊκών σχολείων, αναδεικνύει τρεις ευρείες προσεγγίσεις οι οποίες συνοψίζονται ως: α. διδασκαλία της ιστορίας των γυναικών, η οποία περιλαμβάνει ενότητες για την ιστορία γυναικών, διάφορες από την «άλλη»/γενική ιστορία β. ένταξη των γυναικών στη γενική ιστορία ή mainstreaming όπως λέγεται και προβλέπει την ενσωμάτωση της ιστορίας των γυναικών σε όλες τις ενότητες και σε όλο το φάσμα του μαθήματος και γ. διδασκαλία της «ιστορίας του φύλου», η οποία ορίζεται ως μελέτη των ιδεών και των πεποιθήσεων καθώς και των σχέσεων ανάμεσα στα δύο φύλα.

1.β. Το Συμβούλιο της Ευρώπης στο ίδιο άρθρο (16) θέτει και την ανάγκη μιας διαφορετικής προσέγγισης των συγκρουσιακών θεμάτων στη διδασκαλία της ιστορίας. «Συγκρουσιακό θέμα» (controversial issue) θεωρείται εκείνο για το οποίο ένας αριθμός ανθρώπων επιχειρηματολογεί σχετικά, χωρίς να καταλήγει σε αδιαμφισβήτητο συμπέρασμα (Ouelton et al. 2004). Αν και είναι αρκετοί οι ορισμοί για το τι είναι «συγκρουσιακό θέμα» στην ιστορία, επισημαίνεται ότι όλοι παρουσιάζουν κάποια κοινά στοιχεία σε σχέση: α. με τον αριθμό των ατόμων ή ομάδων που εμπλέκονται στην απόδοση ερμηνείας τους, β. με τις διαφορετικές αφετηρίες, προκείμενες ή διακυβεύματα που αξιοποιούνται για τις ερμηνείες που παρέχονται και γ. με την αδυναμία επίλυσης της διαμάχης μέσω της προσφυγής σε τεκμήρια (Μαυροσκούφης, 2015:122).

Στο άρθρο 4 της ίδιας οδηγίας αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι: *Η συμβατική διδασκαλία της ιστορίας αναδεικνύει μία μοναδική ερμηνεία των γεγονότων ως την «Αλήθεια» – που είναι πολιτικά σκόπιμη. Όμως, έχει γίνει πλέον διεθνώς αποδεκτό ότι είναι δυνατό να υπάρχουν πολλές απόψεις και ερμηνείες, που*

βασίζονται σε ιστορικές πηγές και μαρτυρίες. Προσδίδεται αξία στις πολυπρισματικές προσεγγίσεις, που υποστηρίζουν και ενθαρρύνουν τους μαθητές να σέβονται τη διαφορετικότητα και την πολιτισμική διαφορά σε έναν αυξητικά παγκοσμιοποιημένο κόσμο, παρά στη συμβατική διδασκαλία, που μπορεί να ενισχύσει τις πιο αρνητικές όψεις του εθνικισμού.

Δύο είναι τα στοιχεία που προεξέχουν και απαιτούν την προσοχή μας στο παραπάνω άρθρο: Η πολλαπλότητα των ερμηνειών που συνεπάγεται η μελέτη και η επεξεργασία των ιστορικών πηγών και η δυνητική ενίσχυση του εθνικισμού από την μονολιθική εξέταση της συμβατικής διδασκαλίας της Ιστορίας. Στο σημείο αυτό εύλογα τίθεται το ερώτημα: Και τι γίνεται με τη διδασκαλία των συγκρουσιακών ζητημάτων;

Η ίδια οδηγία στο 3^ο άρθρο επισημαίνει: *Οι απαντήσεις σε ερωτήσεις, όπως «τι» διδάσκεται, «πώς» διδάσκεται και «πότε» προσεγγίζονται συγκρουσιακά θέματα, συναρτώνται με μία διαδικασία ανάπτυξης νέων δεξιοτήτων και οικοδόμησης εμπιστοσύνης μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών. Αυτή η διαδικασία χρειάζεται να ενισχυθεί με νέες πολιτικές στάσεις και πολιτικές επιδιώξεις, που αφορούν τη διδασκαλία της ιστορίας και τον ρόλο της στο διακανονισμό διαφορών και στην ανάπτυξη της ανεκτικότητας.* Καθίσταται εμφανές ότι η πολιτικοκοινωνική συνείδηση των μαθητών/τριών θα πρέπει να τύχει της ανάπτυξης που θα τους/τις βοηθήσει να διακρίνουν την ιστορία από τη μνήμη, να διαχειρίζονται συγκρουσιακά, τραυματικά και επίμαχα θέματα, να αντιμετωπίζουν και λύνουν προβλήματα, να παίρνουν αποφάσεις και να κατανοούν το διαφορετικό (Κόκκινος, Μαυροσκούφης, 2015:10). Στη διεθνή βιβλιογραφία προτείνονται αρκετές διδακτικές προσεγγίσεις επί του θέματος (Κόκκινος, Γατσωτής, 2015: 13-35).

Ωστόσο, κάθε σύγχρονη διδακτική διαχείριση των εν λόγω ζητημάτων θα πρέπει να κινείται σε επιλογή (Μαυροσκούφης, 2015: 142,143)

α. στρατηγικών αποστασιοποίησης, όταν ένα θέμα υψηλής ευαισθησίας μπορεί λόγω συναισθηματικής φόρτισης να προκαλέσει πόλωση στην τάξη

β. «αντισταθμιστικών στρατηγικών, όταν οι μαθητές/τριες εκδηλώνουν σθεναρές αντιστάσεις στην κριτική εξέταση των απόψεών τους

γ. ενσυναισθητικών στρατηγικών, όταν το υπό μελέτη θέμα σχετίζεται με ομάδα ή έθνος αντιδημοφιλές ή όταν περιέχει συγκαλυμμένες διακρίσεις σε βάρος μιας ομάδας ή όταν βρίσκεται μακριά από τη ζωή και τα ενδιαφέροντα των παιδιών και

δ. διερευνητικών στρατηγικών όταν το θέμα δεν είναι σαφώς καθορισμένο και επιδιώκεται η ανάπτυξη αναλυτικών δεξιοτήτων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Birey, T., Χρήστου, Τζ., Λουκαΐδης, Λ. & Pasha, F. (2015) *Η Εισαγωγή της Διάστασης του Φύλου στη Διδασκαλία της Ιστορίας*. Όμιλος Ιστορικού Διαλόγου και Έρευνας: Κύπρος

Hamer, J. (2015) Gender issues in history teaching in *Conference on "Combating gender stereotypes in and through education" Helsinki, 9-10 October 2014* Council of Europe: Strasbourg

ΙΕΠ: Ομάδα για την Οπτική του Φύλου (2018) *Οδηγός για την Ένταξη της Οπτικής του Φύλου στα Προγράμματα Σπουδών και στα Διδακτικά Βιβλία και Υλικά*. Αθήνα

Κόκκινος, Γ., Μαυροσκούφης, Δ. (2015) *Το Τραύμα, τα Συγκρουσιακά Θέματα και οι Ερμηνευτικές Διαμάχες στην Ιστορική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Ρόδον

Κόκκινος, Γ., Γατσωτής, Π. (2015) Το σχολείο απέναντι στο επίμαχο ιστορικό γεγονός και το τραύμα, στο Κόκκινος, Γ., Μαυροσκούφης, Δ. (επιμ.) *Το Τραύμα, τα Συγκρουσιακά Θέματα και οι Ερμηνευτικές Διαμάχες στην Ιστορική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Ρόδον, σ.σ 13-120.

Μαυροσκούφης, Δ. (2015) Συγκρουσιακά θέματα και επίλυση προβλημάτων στο μάθημα της Ιστορίας, στο Κόκκινος, Γ., Μαυροσκούφης, Δ. (επιμ.) *Το Τραύμα, τα Συγκρουσιακά Θέματα και οι Ερμηνευτικές Διαμάχες στην Ιστορική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Ρόδον, σ.σ 121-200.

Ouolton, C. et al. (2004) Reconceptualizing the teaching of controversial issues, *International Journal of Science Education*, 26 (4), 411-423

Tudor, R (2000) Teaching 20th century women's history: a classroom approach. Council of Europe: Strasbourg